

Η λακωνική Μάνη εκτείνεται στις επαρχίες Γυθείου και Οιτύλου. Η επαρχία Γυθείου αποτελείται από την ανατολική Μάνη που βρέχεται από τον Λακωνικό κόλπο και συνορεύει με τις επαρχίες Λακεδαίμονος και Οιτύλου. Το έδαφος είναι ορεινό και άγονο. Παράγει ελιές και δημητριακά. Τα βουνά του Ταϋγέτου είναι γυμνά στο νότιο τμήμα τους και η έκταση των δασών σ' όλη την επαρχία Γυθείου δεν ξεπερνά τα 1.700 στρέμματα. Στις παραλιακές πεδινές περιοχές του Γυθείου, που έχουν έκταση 104.900 στρεμμάτων καλλιεργούνται εσπεριδοειδή, αμπέλια, συκιές.

Το Γύθειο αποτελεί την πύλη της Μάνης, της ιδιότυπης αυτής περιοχής που τα χτισμένα στις δύο πλευρές του Ταϋγέτου χωριά της είναι γεμάτα ιστορίες παλικαριάς και πανύψηλους πύργους με πολεμίστρες.

Η σύγχρονη παραλιακή πόλη του Γυθείου έχει νησιώτικο χρώμα. Είναι εμπορικό λιμάνι με χαρακτηριστικά νεοκλασικά σπίτια, διώροφα και τριώροφα. Ο πληθυσμός της φτάνει τους 4.600 κατοίκους.

Στην επαρχία Οιτύλου ανήκει μέρος της δυτικής Μάνης. Το υπόλοιπο έχει υπαχθεί διοικητικά στην επαρχία Καλαμών του νομού Μεσσηνίας. Πρωτεύουσά της είναι η Αρεόπολη, η περίφημη Τζιμόβα της Τουρκοκρατίας. Είναι χτισμένη σ' έναν αυχένα της οροσειράς του Ταϋγέτου, κάτω από το χωριό Άγιος Ηλίας (υψόμετρο 813 μ.). Η Αρεόπολη και το επίνειό της Λιμένι ήταν έδρα του τελευταίου μπέη της Μάνης, του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Το σπίτι του είναι χτισμένο στις βραχώδεις ακτές του όρμου του Οιτύλου.

Στη Βάθεια, ολόκληρο το χωριό αποτελεί ένα αξιοθέατο. Οι παραδοσιακοί πύργοι είναι πραγματικός παραδοσιακός θησαυρός. Οικισμός της Βάθειας είναι οι Μιανές. Πρόκειται για το νοτιότερο τμήμα της βαλκανικής χερσονήσου, τρία χιλιόμετρα προς βορά του φάρου που υπάρχει στο ακρωτήριο Ταίναρο, τον κάβο Ματαπά των ναυτικών μας.

Τηλέφωνα (στο Γύθειο): Αστυνομία 273.30.22.271, Δήμος 273.30.22.210, Κέντρο Υγείας 273.30.22.001 – 3, ΟΤΕ 273.30.22.099, Λιμεναρχείο 273.30.22.262, Ταξί 273.30.23.423, 273.30.22.601, 273.30.23.400.

Τηλέφωνα (στην Αρεόπολη): Αστυνομία 273.30.51.209, Δήμος 273.30.51.239, Κέντρο Υγείας 273.30.51.215, ΟΤΕ 273.30.51.399, Ταξί 273.30.51.382.

Η ιστορία της Μάνης

Το κάστρο της Μάινας:

Η αρχή της ξέχωρης ιστορίας της Μάνης τοποθετείται στα 195 π.Χ., όταν οι πόλεις του Ταίναρου μαζί με εκείνες της απέναντι χερσονήσου (Επιδαύρου Λιμηράς) συναπετέλεσαν το Κοινό των Λακεδαιμονίων, μετέπειτα Κοινό των Ελευθερολακώνων. Το Γύθειο, πύλη της Μάνης, εξελίχθηκε στην πιο σπουδαία πόλη του Κοινού. Στα 195 μ.Χ., επί ρωμαιοκρατίας, ήταν μεγάλο εξαγωγικό λιμάνι. Στα χρόνια του Ιουστινιανού, η περιοχή απέκτησε ισχυρά φρούρια.

Οι κάτοικοι της περιοχής ήταν οι τελευταίοι από τους Έλληνες που ασπάστηκαν τον χριστιανισμό: Μετά το 875 και κυρίως στα χρόνια του Νίκωνος του Μετανοείτε (τέλη Ι' αιώνα). Στην ίδια εποχή τοποθετείται και η ονομασία του φρουρίου ως κάστρου της Μάινας (Μαΐνης), στο νοτιότερο σημείο του Ταίναρου. Από το κάστρο, η ονομασία μεταδόθηκε στην γύρω περιοχή (επισκοπή Μάινας) κι απλώθηκε σε ολόκληρη την χερσόνησο. Υποθέτουν, από τη μανία με την οποία ξεσπούν τα κύματα πάνω στους βράχους και κατά τη μανιατική συνήθεια της μετακίνησης του «ι»: Ψάιρα αντί ψάρια, νοϊτά αντί νοτιά.

Ειπώθηκε ότι η λέξη Μάνη προήλθε από το λατινικό Manes (ψυχές των νεκρών) επειδή υπήρχε η αρχαία παράδοση ότι στην άκρη του Ταίναρου βρισκόταν η πύλη που οδηγούσε στον Άδη. Αναφέρθηκε και το ναυτικό παράγγελμα «μάνια» (κατέβασμα των πανιών) επειδή, σε στιγμές τρικυμίας, τα πλοία κατέβαζαν τα πανιά και έμπαιναν στα ήσυχα νερά του όρμου. Ακόμα και από το λατινικό Manus (χέρι) θεωρήθηκε πιθανό να προέρχεται η ονομασία της περιοχής καθώς υπάρχουν έγγραφα που την αναφέρουν ως «Βραχίονα της

Μάνης» (Brazzo di Maïna).

Οπωσδήποτε, στα μεταβυζαντινά χρόνια, οι ξένοι ονόμαζαν την περιοχή Maina και τους κατοίκους της Mainotti (Μαϊνώτες). Και τους γνώριζαν ως άγριους κι ανίκητους πειρατές.

Τα κάστρα της Μάνης:

Γνωρίζοντας ότι ήταν από δύσκολο ως αδύνατο να ελέγξουν τους Μανιάτες, με το που πήραν την περιοχή, οι Φράγκοι έκτισαν το φρούριο του Πασσαβά κοντά στο Γύθειο. Κι όταν στα μέσα του ΙΓ' αιώνα ο Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος ύψωσε το κάστρο του Μιστρά, φρόντισε να κτίσει και τα κάστρα της Μάινας (ίσως κοντά στο παλαιότερο βυζαντινό) και του Λεύκτρου (το Beaufort, ωραίο κάστρο των Φράγκων).

Η παράδοση της Μονεμβασιάς και των κάστρων Μιστρά, Μάινας και Λεύκτρου στον Μιχαήλ Παλαιολόγο (1362), συμπληρώθηκε με την από τους Μανιάτες κατάληψη του φρουρίου του Πασσαβά. Οι Φράγκοι εκδιώχτηκαν ολοκληρωτικά από τη Μάνη. Με τους Μανιάτες να μην είναι και πρότυπα νομοταγών πολιτών της Βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Ο αυτοκράτορας Μανουήλ Παλαιολόγος προσπάθησε (1408) να τους «εκπολιτίσει» με πρώτο μέτρο την κατεδάφιση των πύργων που οι Μανιάτες ύψωναν ως κατοικίες τους. Οι πύργοι ξανακτίστηκαν αμέσως. Κι από τα μανιάτικα έθιμα, το μόνο που όντως καταργήθηκε ήταν του «μασχαλισμού»: Του ακρωτηριασμού των σκοτωμένων από το ύψος της μασχάλης ώστε να μην μπορούν να εκδικηθούν τον φονιά τους. Το έθιμο ερχόταν κατευθείαν από την αρχαιότητα.

Μισό αιώνα αργότερα, ο Μωάμεθ ο Πορθητής πήρε την Πελοπόννησο (1460) αλλά απέφυγε να πλήξει τους Μανιάτες. Αντίθετα, θέλησε να προσεταιριστεί τον στρατιωτικό διοικητή των Βυζαντινών, Κορκόδειλο Κλαδά (1425 – 1490), χαρίζοντάς του το φέουδο της πεδιάδας του Έλους. Ο Κλαδάς αποποιήθηκε την προσφορά.

Το έπος του Κορκόδειλου Κλαδά:

Η πρώτη ελληνική επανάσταση εναντίον των Τούρκων ξεκίνησε από τη Μάνη. Με ηγέτη τον Κορκόδειλο Κλαδά. Ήταν το 1463, όταν άρχισε ο πόλεμος ανάμεσα στην Τουρκία και τη Βενετία. Οι Μανιάτες ξεσηκώθηκαν, απέκρουσαν τις τουρκικές επιθέσεις κι επέκτειναν τις στρατιωτικές επιχειρήσεις τους έξω από τα όρια της περιοχής τους.

Όταν οι Βενετσιάνοι έφτασαν στην Πελοπόννησο, οι Μανιάτες ενώθηκαν μαζί τους. Στα 1477, πήραν τα Βαρδούνια (στα βορειοανατολικά της Μάνης). Οι Βενετσιάνοι αναγνώρισαν ιππότη τον Κλαδά. Ο Κλαδάς όμως δεν αναγνώρισε τη συνθήκη των Βενετσιάνων με τους Τούρκους, με την οποία η Μάνη παραχωρήθηκε στην Οθωμανική αυτοκρατορία (1479). Οι Βενετσιάνοι τον επικήρυξαν και συνέλαβαν συγγενείς του. Οι Μανιάτες αντιστάθηκαν στις τουρκικές επιθέσεις.

Ο Κλαδάς εμφανίστηκε στα 1480 επικεφαλής μισθοφορικού στρατού. Ξαναπήρε κάποιους πύργους που οι Τούρκοι είχαν κυριεύσει στα σύνορα της Μάνης και βγήκε στα νώτα των εισβολέων. Οι τουρκικές δυνάμεις βρέθηκαν ανάμεσα στους Μανιάτες και στους άνδρες του Κλαδά. Αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν στον Μιστρά.

Τον Ιανουάριο του 1481, μπροστά στη Μάνη εμφανίστηκαν οι δυνάμεις του μπεηλέρμπεη της Ρούμελης, Αλή Βούμικου. Πήραν το Οίτυλο. Οι Μανιάτες του Κλαδά τους περικύκλωσαν και τους πετσόκοψαν. Οι Τούρκοι έπαθαν πανωλεθρία. Μόνο ο αρχηγός τους και μερικοί ιππείς γλίτωσαν τρέχοντας.

Ο επόμενος που στράφηκε εναντίον της Μάνης ήταν ο Αχμέτ με 10.000 άνδρες. Χώρισε το στράτευμά του στα δυο και, με το ένα, κυριεύσε το στενό του Πασσαβά, ενώ, με το άλλο, τους πύργους προς την Καλαμάτα. Ο ίδιος προχώρησε εναντίον του Κλαδά. Στη διάρκεια της επίθεσης, ο σύμμαχος του Κλαδά, Θεόδωρος Μπούας, διαφώνησε με τους Μανιάτες κι έφυγε. Οι Τούρκοι νίκησαν έπειτα από μάχη που κράτησε ένα μερόνυχτο. Ο Αχμέτ πίστευε ότι είχε αποκλείσει τους Μανιάτες καθώς είχε φράξει τις εισόδους προς τη Μάνη. Ο

Κορκόδειλος όμως και οι άνδρες του κατέβηκαν στην παραλία και επιβιβάστηκαν στις γαλέρες του βασιλιά της Αραγονίας, Φερδινάνδου (Γ' της Νάπολη και της Σικελίας).

Ο Κλαδάς και οι άνδρες του βγήκαν στην Ήπειρο. Απελευθέρωσαν την περιοχή της Χειμάρρας και την παρέδωσαν στον γιο του Σκερντέμπεη. Ξαναβρέθηκαν στη Μάνη, πήραν γι' άλλη μια φορά τα Βαρδούνια και τα παρέδωσαν στους Βενετσιάνους που πια τον είχαν αμνηστεύσει. Αβοήθητος από τη Δύση που τον είχε ενθαρρύνει, ο Κλαδάς αιχμαλωτίστηκε εννέα χρόνια αργότερα και γδάρθηκε ζωντανός.

Στα 1496, οι Τούρκοι πήραν πάλι τα Βαρδούνια για να τα ξαναχάσουν σχεδόν αμέσως. Τους έμεινε το κάστρο του Πασσαβά κι ένα τμήμα της Μάνης προς τη μεριά της Καλαμάτας. Η Μάνη έμενε ελεύθερη και κανένα λόγο δεν είχε να ανακατευτεί στους μετέπειτα πολέμους των Βενετσιάνων και των Τούρκων (1499 – 1502 και 1537 – 1540). Στα 1570, ήταν οι Τούρκοι που την έβαλαν με το ζόρι στον χορό.

Οι τουρκικές απόπειρες:

Οι Τούρκοι βγήκαν στην παραλία, στην περιοχή Λιμένι, κι άρχισαν να κτίζουν κάστρο. Στους Μανιάτες είπαν ότι το έφτιαχναν για να προστατεύει τα πλοία τους από τις επιθέσεις ξένων στόλων. Οι Μανιάτες συνεννοήθηκαν με τους Βενετσιάνους. Με συνδυασμένη επίθεση από την ξηρά (των Μανιατών) και από τη θάλασσα (των Βενετσιάνων), το κάστρο έπεσε. Οι Τούρκοι παραδόθηκαν. Οι Βενετσιάνοι υπονόμεισαν το κάστρο και το τίναξαν στον αέρα. Την επόμενη χρονιά (1571) έγινε η ολέθρια για τους Τούρκους ναυμαχία της Ναυπάκτου. Στη Μάνη κατέφθασαν απόγονοι Βυζαντινών αριστοκρατών που προσπάθησαν να πείσουν τον νικητή της Ναυπάκτου, Δον Ζουάν, να ενδιαφερθεί για το διώξιμο των Τούρκων από την Ελλάδα. Μάταια. Νέα έκκληση των Μανιατών για βοήθεια από τον πάπα έγινε στα 1582. Κι αυτή δεν είχε τύχη.

Ο Αρσλάν πασάς κίνησε να πάρει τη Μάνη στα 1605. Τον σταμάτησαν στα σύνορά της. Ένας τουρκικός στόλος που προσπάθησε να πλήξει την περιοχή από τη θάλασσα, έγινε λεία των Ιωαννιτών Ιπποτών της Μάλτας που μαζί με πλοία από τη Νάπολη και τη Φλωρεντία λεηλατούσαν τα παράλια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Ο Αρσλάν κατάφερε να

αποσπάσει μια δήλωση ότι οι Μανιάτες θα πλήρωναν φόρο κι απήλθε. Κι αυτός κι εκείνοι καλά γνώριζαν ότι φόρος δεν επρόκειτο ποτέ να πληρωθεί. Χρειαζόταν όμως τη δήλωση για να μπορεί να αντιμετωπίσει τον σουλτάνο.

Από το 1609 ως το 1624, ο Κάρολος, δούκας του Νέβερ της Γαλλίας και Έλληνες συνωμότες οργάνωσαν ένα φιλόδοξο σχέδιο για να διώξουν τους Τούρκους από την Ελλάδα και δημιούργησαν την χριστιανική στρατιά, που θα ενωνόταν με τους επαναστάτες. Το σχέδιο ποτέ δεν μπήκε σ' εφαρμογή. Όμως, στα δεκαπέντε αυτά χρόνια, οι Μανιάτες επαναστάτησαν κάμποσες φορές, ενώ ο μητροπολίτης Τρίκκης Διονύσιος ξεσήκωσε τους χωρικούς, εκστράτευσε στα Γιάννενα και κυρίευσε την πόλη (1616). Νικήθηκε, τελικά, αιχμαλωτίστηκε και γδάρθηκε ζωντανός.

Ο Λυμπεράκης Γερακάρης:

Το 1659 ξέσπασε νέο απελευθερωτικό κίνημα των Μανιατών που κράτησε ως το 1667. Τρία χρόνια αργότερα, οι Στεφανόπουλοι και άλλοι Μανιάτες έφυγαν στην Κορσική. Με τη συνδρομή του Μανιάτη Λυμπεράκη Γερακάρη, που είχε βεντέτα με τους Στεφανόπουλους (ένας τους είχε κλέψει την αρραβωνιαστικιά του), οι Τούρκοι πήραν έδαφος κι έκτισαν κάστρα με τα οποία μπόρεσαν να ελέγξουν τη Μάνη. Μετά, ο Γερακάρης επέστρεψε στην πειρατεία όπου και παλιότερα διακρινόταν. Οι Τούρκοι υπέστησαν πολλά στις θάλασσες αλλά στη Μάνη είχαν βάλει πόδι. Ο Λυμπεράκης κάποια στιγμή πιάστηκε αιχμάλωτος και ρίχτηκε στις τουρκικές φυλακές. Οι συμπατριώτες του όμως υπέφεραν. Στα 1684, με αφορμή νέο πόλεμο Βενετσιάνων και Τούρκων, τα βρήκαν μεταξύ τους, τα βρήκαν και με τους Βενετσιάνους κι έδιωξαν τους Τούρκους από τα εδάφη τους. Το κάστρο του Πασσαβά τινάχτηκε στον αέρα.

Δυο χρόνια αργότερα (1686), Τούρκος σερασκέρης με στρατό 10.000 ανδρών φάνηκε στα σύνορα της Μάνης. Τον έβαλαν στη μέση και τον τσάκισαν. Καταδιώχτηκε ως τα Βαρδούνια. Την επόμενη χρονιά (1687), οι Μανιάτες με Βενετσιάνο αρχηγό, εκστράτευσαν ως τη βόρεια Λακωνία και πήραν τον Μιστρά. Μόνο η Μονεμβασιά εξακολουθούσε να μένει στους Τούρκους. Έπεσε στα 1690.

Οι Τούρκοι θυμήθηκαν τον φυλακισμένο Λυμπεράκη Γερακάρη. Τον αποφυλάκισαν, τον ανακήρυξαν ηγεμόνα της Μάνης με προνόμια ίδια με αυτά των παραδουνάβιων ηγεμόνων και τον έστειλαν να πάρει την Πελοπόννησο. Ο Γερακάρης βρήκε φρονιμότερο να περάσει στις βενετσιάνικες γραμμές κι από εκεί στην Ιταλία όπου έμεινε μέχρι τον θάνατό του. Με τη συνθήκη του Κάρλοβιτς (1699), η Πελοπόννησος όλη πέρασε στους Βενετσιάνους. Θα την κρατούσαν ως το 1717.

Οι Βενετσιάνοι ζήτησαν από τους Μανιάτες να πληρώνουν κάποιο φόρο, σε ένδειξη του ότι αναγνωρίζουν την επικυριαρχία της Βενετίας. Οι Μανιάτες αρνήθηκαν, δηλώνοντας ότι δεν ήταν υπήκοοι αλλά σύμμαχοι της Βενετίας. Τελικά, συμφωνήθηκε κάποιο ποσό που ποτέ δεν καταβλήθηκε. Σ' όλο το διάστημα ως τον νέο πόλεμο της Οθωμανική αυτοκρατορίας με την Βενετία, οι Μανιάτες επιδόθηκαν στο εθνικό τους σπορ: Την βεντέτα. Οι πόλεμοι μεταξύ των οικογενειών προκαλούσαν μεγαλύτερες φθορές από όσες οι συγκρούσεις με τους ξένους.

Μετά το 1717, όταν οι Βενετσιάνοι αποχώρησαν οριστικά από την Πελοπόννησο, οι Τούρκοι δέχτηκαν να έχουν στρατό μόνο έξω από τα σύνορα της Μάνης.

Η επανάσταση των Ορλόφ:

Ο Γεώργιος Παπάζογλης ξεκίνησε από τη Μάνη την προσπάθεια για μια επανάσταση των Ελλήνων κατά τα σχέδια της Μεγάλης Αικατερίνης. Στα πράγματα εκείνο τον καιρό ήταν οι Μαυρομιχάληδες. Οι αρχηγοί τους, Στέφανος και Ιωάννης, δίστασαν. Η πείρα με τους Βενετσιάνους ήταν πικρή. Δεν έβλεπαν, για ποιο λόγο οι Ρώσοι θα ήσαν διαφορετικοί. Μια συνέλευση οργανώθηκε στο Οίτυλο. Συμφώνησαν να ετοιμαστούν αλλά να μην κινηθούν πριν να φτάσουν στην περιοχή ισχυρές ρωσικές δυνάμεις.

Ο Παπάζογλης έφυγε στην Καλαμάτα όπου του υποσχέθηκαν να κινηθούν χωρίς δεσμεύσεις. Ήταν εκεί ο εγγονός του Λυμπεράκη Γερακάρη, Παναγιώτης Μπενάκης, ήδη πλούσιος και σεβαστός ανάμεσα στους προκρίτους. Ο Παπάζογλης του πρόσφερε την ηγεμονία του Μοριά, όταν η Ελλάδα θα υπαγόταν στη Ρωσία. Υπέγραψαν και σχετικό πρωτόκολλο, όπου μπήκαν και οι υπογραφές των Μανιατών, πλαστογραφημένες.

Κάποια στιγμή, ξέσπασε ο από καιρό αναμενόμενος ρωσοτουρκικός πόλεμος. Στα 1769, στη Μάνη, έπιασαν τα πλοία του Θεόδωρου Ορλόφ και του Μυκονιάτη Αντώνιου Ψαρού. Οι Έλληνες είδαν να βγαίνουν τετρακόσιοι όλοι κι όλοι Ρώσοι, κάμποσοι Μαυροβούνιοι και λίγοι Κροάτες. Ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης (ο γνωστός ως Σκυλογιάννης) διαμαρτυρήθηκε ότι άλλα είχαν συμφωνήσει. Ο Ορλόφ απάντησε με σκαιοότητα. Ο Μαυρομιχάλης τον αντιμετώπισε αγέρωχα:

«Και ο τελευταίος Μανιάτης που με το ξίφος του κρατά την ελευθερία του αξίζει πιο πολύ από σένα που είσαι δούλος μιας γυναίκας ».

Η από τους Τούρκους σφαγή κάποιων γυναικών που επέστρεφαν από ένα πανηγύρι έπεισε τους Μανιάτες να μετάσχουν στην επανάσταση των Ορλόφ. Της Δυτικής Μάνης οι άνδρες πήραν την Καλαμάτα. Της Ανατολικής, τον Μιστρά. Ο Σκυλογιάννης πήρε τη Μεσσήνη. Άλλοι, την Πύλο. Κι άλλοι πολιορκήσαν τα κάστρα της Μεθώνης και της Κορώνης.

Όταν οι Τούρκοι πήραν είδηση με πόσους είχαν να κάνουν, αναθάρρησαν. Μια στρατιά 8.000 ανδρών υπό τον Χατζή Οσμάν κινήθηκε εναντίον των επαναστατών. Εύκολα νίκησε. Οι Μανιάτες υποχώρησαν στα εδάφη τους εκτός από τον Ιωάννη Μαυρομιχάλη που αντιστάθηκε στη Μεσσήνη για να δώσει χρόνο στους άλλους να απομακρυνθούν. Έπεσε στη μάχη.

Ο Χατζή Οσμάν κινήθηκε προς τη Μάνη. Αποκρούστηκε στην περιοχή του Αλμυρού όπου οι Μανιάτες και οι Μανιάτισσες έκαναν νυχτερινό γιουρούσι. Χάθηκαν χίλιοι Τουρκαλβανοί και 39 Μανιάτες. Ο Χατζή Οσμάν πήγε από τη μεριά της Λακωνίας. Προσπάθησε να μπει στη Μάνη έχοντας αυτή τη φορά 16.000 άνδρες. Ήταν Μάιος του 1770. Πήρε εύκολα το Γύθειο και τις γύρω πεδινές περιοχές, σκάλωσε στα ορεινά.

Νύχτα κινήθηκαν πάλι οι Μανιάτες κι έστησαν ενέδρες πίσω από τις τουρκικές γραμμές. Όταν ήταν έτοιμοι, άλλοι Μανιάτες επέπεσαν στο τουρκαλβανικό στρατόπεδο, προκαλώντας χαλασμό. Οι Τουρκαλβανοί υποχωρούσαν πανικόβλητοι για να πέσουν στις στημένες ενέδρες των Μανιατών που τους περίμεναν. Ο Χατζή Οσμάν σκοτώθηκε. Μαζί του χάθηκαν κι οι πιο πολλοί αξιωματικοί του. Μόλις το ένα τρίτο της τουρκικής στρατιάς σώθηκε προς τον Μιστρά. Η Μάνη δεν πατήθηκε.

Οι Γρηγοράκηδες:

Η επανάσταση των Ορλόφ πνίγηκε στα 1770. Οι Αλβανοί που συμμετείχαν στον τουρκικό στρατό, μεταβλήθηκαν σε πλιγγή για Τούρκους και χριστιανούς. Η Υψηλή Πύλη ετοίμασε τον αφανισμό τους. Όμως, οι Τούρκοι φοβήθηκαν ενδεχόμενη σύμπραξη Αλβανών και Μανιατών. Ο Έλληνας διερμηνέας του στόλου, Νικόλαος Μαυρογένης, έπεισε τους Μανιάτες να δεχτούν να έχουν μπέη διοικητή, Μανιάτη που να διορίζεται από την Υψηλή Πύλη. Οι Τουρκαλβανοί εξοντώθηκαν το 1779. Οι Έλληνες κλέφτες το 1780.

Η οικογένεια των Γρηγοράκηδων της Ανατολικής Μάνης διαφωνούσε με το μπεηλίκι. Οι Τούρκοι κάλεσαν τον αρχηγό της, Έξαρχο, στην Τρίπολη, να το κουβεντιάσουν. Αντί για την όποια διαπραγμάτευση, ο Έξαρχος συνελήφθη κι εκτελέστηκε. Ο ανιψιός του με μπαμπεσιά σκοτωμένου, Τζαννέτος Γρηγοράκης, απάντησε ξεκληρίζοντας τους Τούρκους του Πασσαβά (περίπου επτακόσιες οικογένειες) κι έκτισε πύργο στο Κακοσάλι, «επεκτείνοντας» έτσι τα όρια της Μάνης. Έγινε αυτός μπέης της περιοχής.

Στα 1792, ο Γεώργιος Αντρούτσος, συμπολεμιστής του Λάμπρου Κατσώνη, αποβιβάστηκε στη Μάνη. Ο τουρκικός στρατός φάνηκε στα σύνορα της Μάνης με σκοπό να εισβάλει και να συλλάβει τον Αντρούτσο. Ο Τζαννέτος Γρηγοράκης το απαγόρευσε, διαβεβαιώνοντας ότι θα τον συλλάβουν οι Μανιάτες. Στην πραγματικότητα, εξασφάλισαν τη φυγή του μαζί με τους άντρες του.

Στα 1798, ο Δήμος Στεφανόπουλος, απόγονος των Μανιατών που είχαν μεταναστεύσει στην Κορσική, έφτασε στη Μάνη ως απεσταλμένος του Ναπολέοντα Βοναπάρτη. Στο αρχοντικό των Γρηγοράκηδων έγινε σύναξη εκπροσώπων από πολλά μέρη της χώρας. Σκοπός, η με τη βοήθεια των Γάλλων επανάσταση των Ελλήνων. Το σχέδιο δεν μπήκε ποτέ σε εφαρμογή αλλά οι Τούρκοι μυρίστηκαν τις κινήσεις. Την ίδια χρονιά (1798), κινήθηκαν εναντίον των Γρηγοράκηδων. Απέτυχαν. Απέτυχαν και στη δεύτερη προσπάθειά τους στα 1803. Στην τρίτη (1807), πέτυχαν να καταστρέψουν τους πύργους του Τζαννέτου.

Στις παραμονές του 1821, οι τρεις σπουδαιότερες μανιάτικες οικογένειες, οι Γρηγοράκηδες, οι Τρουπάκηδες και οι Μαυρομιχάληδες, υπέγραψαν συμφωνητικό που τους έθεσε υπόψη ο Χριστόφορος Περραιβός της Φιλικής Εταιρείας: Θα συνεργάζονταν στη μελλοντική ελληνική επανάσταση χωρίς αντιζηλίες κι ανταγωνισμούς. Τήρησαν τη συμφωνία.

Οι Μαυρομιχάληδες:

Για τους Μανιάτες, το ορφανό κι από τους δυο γονείς είναι «μαύρο». Το «μαύρο», ο Μιχαήλ, καταγόταν από βυζαντινή οικογένεια που γύρω στα 1340 κατέβηκε στην Πελοπόννησο κι εγκαταστάθηκε στο Τσίμοβο. Το «μαύρο», ο Μιχαήλ, επέζησε. Μεγάλωσε κι έγινε ο Μαύρος Μιχαήλ, ο Μαυρομιχάλης, κατά τον Νικόλαο Σαρίπολο, τον συντάκτη της διακήρυξης με την οποία ο βασιλιάς Όθωνας έγινε έκπτωτος.

Ο πρώτος εκείνος Μαυρομιχάλης απέκτησε πολλά αγόρια, από τα οποία ένα έγινε έξαρχος του οικογενειακού πατριαρχείου στη Μάνη. Αυτού ο γιος, Γεώργιος, μετακόμισε στην Κορώνη όπου γνωρίστηκε με κάποιον σπουδαίο Οθωμανό. Αργότερα, ο Οθωμανός έγινε Μεγάλος Βεζίρης και κάλεσε τον Γεώργιο Μαυρομιχάλη στην Κωνσταντινούπολη. Εκεί, του έδωσε το αξίωμα του «καπετάνιου» της «καπετανίας» της Μάνης, διοικητική διαίρεση που υπήρχε και στα χρόνια των Βενετσιάνων. Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης απέκτησε το προνόμιο να εξοπλίζει πλοία για να μπορεί να αμύνεται κατά των πειρατών. Κι απέκτησε γυναίκα μια πανέμορφη κυρά. Οι συντοπίτες του έλεγαν ότι ήταν νεράιδα. Στην πραγματικότητα, ήταν κάποια όμορφη ξένη, επιβάτης σε ένα πλοίο, του οποίου ο καπετάνιος, για άγνωστο λόγο, την έβγαλε σ' ένα μανιάτικο ακρογιάλι. Την είδε ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης, την ερωτεύτηκε και την παντρεύτηκε. Γιοι τους ήταν ο Ιωάννης που τον αποκαλούσαν Σκυλογιάννη και ο Πιέρος, πατέρας του Πετρόμπεη.

Ο Σκυλογιάννης είναι αυτός που αμύνθηκε στη Μεσσήνη, όταν οι Τούρκοι του Χατζή Οσμάν κυνηγούσαν τους Έλληνες στα ορλοφικά. Έπεσε στη μάχη μαζί με τους γιους του, εκτός από έναν που πιάστηκε αιχμάλωτος. Αυτός φρόντισε να γίνει μωαμεθανός κι όχι μόνο γλίτωσε τη ζωή του αλλά βρέθηκε και βαλής (νομάρχης) των νησιών του Αιγαίου με το όνομα Σιουκιούρ Μπέης.

Ο Πέτρος Μαυρομιχάλης γεννήθηκε το 1765 (πέθανε το 1848 στην Αθήνα). Νεαρός ακόμα, διακρινόταν για την ικανότητά του να επιβάλλεται στον περίγυρο. Κι αυτή την ικανότητα χρησιμοποίησε πολλές φορές για να καταπραΰνει τα πάθη και τις έχθρες των οικογενειών της Μάνης. Στα 1800, όταν πέθανε ο πατέρας του, συγκαταλεγόταν ανάμεσα στους ισχυρούς της περιοχής.

Προηγουμένως, είχε προσπαθήσει να έλθει σε επαφή με τον Ναπολέοντα Βοναπάρτη και να του ζητήσει να βοηθήσει τους Έλληνες να αποτινάξουν τον τουρκικό ζυγό. Ήταν όταν οι Γάλλοι κατέλυσαν την Γαλινοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας κι απέκτησαν τα νησιά του Ιονίου πελάγους. Ο Ναπολέων είχε άλλα σχέδια. Του ζήτησε να τον ακολουθήσει στην εκστρατεία στην Αίγυπτο και, μετά από αυτήν, θα έβλεπαν τι θα έκαναν. Ο Πέτρος Μαυρομιχάλης του αρνήθηκε. Ο Ναπολέων τον έστειλε να συνεννοηθεί με τον στρατηγό Ντανζελότ, διοικητή της Κέρκυρας.

Τα γεγονότα εξελίχθηκαν διαφορετικά. Οι Γάλλοι αποχώρησαν από τα Ιόνια νησιά και ο Πέτρος Μαυρομιχάλης πέρασε στο Δυρράχιο κι από εκεί, στην Κωνσταντινούπολη. Κατέβηκε, μετά, στη Μάνη. Την βρήκε να σπαράσσεται από τον πόλεμο των οικογενειών. Κι ο Πέτρος βρέθηκε στο επίκεντρο της διαμάχης. Τον κατηγορήσαν στους Τούρκους ότι αυτός ευθυνόταν για την όλη κακή κατάσταση. Ήταν το 1814, όταν μερικά τουρκικά πλοία έπιασαν στη Μάνη. Ο επικεφαλής τους εξήγησε ότι είχε αποστολή να διερευνήσει τις κατηγορίες. Οι εχθροί του Πέτρου αναθάρρησαν. Κι ο επικεφαλής των Τούρκων τον κάλεσε στο πλοίο του για ανάκριση. Ο Πέτρος πήγε. Δεν είναι απόλυτα γνωστό, τι ειπώθηκε. Όμως, ο Πέτρος έφυγε ελεύθερος. Κι ο επικεφαλής των Τούρκων τον ακολούθησε στον πύργο των Μαυρομιχάληδων, μπήκε μέσα μόνος κι επισκέφτηκε τη μάνα του Πέτρου: Της φίλησε το χέρι με σεβασμό κι απήλθε.

Δυο χρόνια αργότερα, ξαναφάνηκε στη Μάνη. Αυτή τη φορά, έφερνε τον διορισμό του Πέτρου ως ηγεμόνα της Μάνης. Στο εξής, ήταν ο πανίσχυρος Πετρόμπεης. Με λύσσα οι εχθροί του έμαθαν ότι ο «Τούρκος», που είχε διεξάγει τις ανακρίσεις κι, αντί να συλλάβει τον Πέτρο, τον είχε κάνει μπέη, δεν ήταν άλλος από τον Σιουκούρ Μπέη, τον γιο του Σκυλογιάννη και πρώτο ξάδελφο του «κατηγορούμενου».

Ο Πετρόμπεης.

Ο Πετρόμπεης δεν έμεινε αργός. Μέσα σε ελάχιστο χρόνο, σταμάτησε τη βεντέτα ανάμεσα στις μανιάτικες οικογένειες, πρόσφερε ασφάλεια στους κατοίκους της Μάνης, καταπολέμησε την πειρατεία και σχεδόν εξανάγκασε τον πληθυσμό να ασχοληθεί με ειρηνικές εργασίες. Στα 1818, τον επισκέφτηκε ο φιλικός Χρυσοσπάθης. Ο Πετρόμπεης ασπάστηκε τους σκοπούς της Φιλικής Εταιρείας και πρόσφερε χίλια γρόσια. Την ίδια χρονιά, στη Μάνη έφτασε ο Χριστόφορος Περραιβός, συνταγματάρχης του ρωσικού στρατού και σημαντικό μέλος της Φιλικής Εταιρείας. Μαζί του έφερνε συμφωνητικό συμφιλίωσης και συνεργασίας των τριών πιο σπουδαιών οικογενειών: Μαυρομιχάληδες, Γρηγοράκηδες, Τρουπάκηδες. Το υπέγραψαν. Το συμφωνητικό αναφέρει:

«Να βασιλεύη εις το εξής εις τα σώματά μας μία ψυχή, μία σύμπνοια, μία θέλησις και να μη δύναται ποτέ κανένα εσωτερικόν ή εξωτερικόν αίτιον να διασειση ή να αδυνατίση ένα τοιούτον ιερόν δεσμόν. Κάθε ιερός δεσμός και μάλιστα εκείνος όπου γίνεται υπέρ Πίστεως, Πατρίδος και Γένους, δια να μείνη ακλόνητος, πρέπει να βάλη δι' αρχήν και θεμέλιον την αλήθειαν και την δικαιοσύνην ».

Την ίδια χρονιά, ο Πετρόμπεης έστειλε στην Πετρούπολη τον Κυριάκο Καμαρινό να μάθει από τον υπουργό Εξωτερικών του τσάρου, Ιωάννη Καποδίστρια, αν στ' αλήθεια η Ρωσία θα βοηθούσε μια ελληνική επανάσταση όπως οι Φιλικοί άφηναν να εννοηθεί. Ο Καμαρινός γύρισε φέρνοντας μακροσκελή επιστολή του Καποδίστρια, με ημερομηνία 3 Αυγούστου 1819. Ο Καποδίστριας εξηγούσε στον Πετρόμπεη ότι ο τσάρος ήταν βαθιά προσηλωμένος στην Ιερή Συμμαχία και μάλλον θα πολεμούσε μια επανάσταση παρά θα στήριζε. Και τον απέτρεπε από οποιαδήποτε ανάλογη κίνηση. Μόνο που η επιστολή αυτή δεν έφτασε ποτέ στα χέρια του Πετρόμπεη. Ο Καμαρινός σκοτώθηκε στον γυρισμό και η ύπαρξη της επιστολής έγινε γνωστή μετά από χρόνια, όταν δημοσιεύτηκαν τα αρχεία της Πετρούπολης. Αντίθετα, ο Πετρόμπεης πήρε επιστολή του πατριάρχη Γρηγορίου Ε' σε απάντηση δικής του που, με ημερομηνία 2 Φεβρουαρίου 1919, έστειλε στην «Ανώτατη Αρχή» της Φιλικής Εταιρείας, χωρίς να ξέρει ποια ήταν αυτή. Ακολούθησε και επιστολή του Αλέξανδρου Υψηλάντη. Ο Πετρόμπεης πείστηκε ότι η κίνηση ήταν σοβαρή κι όχι σαν κι αυτή των Ορλόφ.

Στα 1821, ήταν μαζί με εκείνους που πήραν την Καλαμάτα. Κι έγινε ο μοχλός για τη σύσταση της Μεσσηνιακής Γερουσίας που απηύθυνε την πρώτη επίσημη ανακοίνωση προς τους ξένους ότι οι Έλληνες επαναστάτησαν.

Η στατιστική της επανάστασης καταγράφει 49 μέλη της οικογένειας που έπεσαν στον αγώνα. Καταγράφει όμως και δυο δολοφόνους του Ιωάννη Καποδίστρια καθώς και άγριους

πολιτικούς αγώνες των Μαυρομιχάληδων για να ελέγξουν την μετεπαναστατική Ελλάδα.

Η μάχη του Δυρού:

Μετά την πτώση του Μεσολογγίου, ο νικητής και τροπαιούχος Αιγύπτιος Ιμπραήμ πέρασε στην Πελοπόννησο με σκοπό να πνίξει την επανάσταση που είχε ξαναφουντώσει. Στις 22 Ιουνίου του 1826, μπροστά στο στενό του Αρμυρού, στα σύνορα της Μάνης, συγκεντρώθηκαν 7.000 Αιγύπτιοι, πεζοί και καβαλάρηδες. Ο Ιμπραήμ ήθελε να τελειώνει με τους Μανιάτες. Όμως, αυτό δεν ήταν και τόσο εύκολο. Στα στενά της Βέργας, μια διόδο με πλάτος δυο χλμ. από το βουνό ως τη θάλασσα, χίλιοι Έλληνες έχτισαν στα γρήγορα μια πέτρινη μάντρα. Οι Αιγύπτιοι έκαναν επίθεση κι αποκρούστηκαν.

Ο Ιμπραήμ συνέχισε τις επιθέσεις αλλά έστειλε και 1.500 άνδρες με πλοία να κάνουν αντιπερισπασμό στα μανιάτικα παράλια. Κι ενώ στη Βέργα οι επιθέσεις αποκρούονταν η μια μετά την άλλη, οι 1.500 αποβιβάστηκαν στο Δυρό, στις 25 Ιουνίου του 1826, κατέλαβαν τα χωριά Πύργος και Χαριά και στράφηκαν προς την Αρεόπολη. Αν την έπαιρναν, οι υπερασπιστές της Βέργας θα βρίσκονταν στη μέση, ανάμεσα σε δυο πυρά.

Οι χωρικοί άρχισαν να βαράνε τις καμπάνες. Τις άκουσαν οι γυναίκες που θέριζαν στα χωράφια και πήγαν να δουν τι συμβαίνει. Τις άκουσαν γέροι και παιδιά κι άρχισαν να καταβαίνουν στην πλατεία. Τις άκουσαν και οι λίγοι οπλοφόροι του Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη που έτυχε να περνούν από κει. Όσπου να φτάσουν οι Αιγύπτιοι, ένα σωρό κόσμος είχε μαζευτεί. Χίμηξαν πάνω στους εχθρούς με τα κουμπούρια οι άνδρες του Μαυρομιχάλη, με τα δρεπάνια οι γυναίκες, με πέτρες όλοι οι άλλοι.

Οι Αιγύπτιοι προσπάθησαν στην αρχή ν' αντισταθούν. Λίγο αργότερα, προτίμησαν να υποχωρήσουν μπροστά στην ορμή των Ελλήνων, να μπουν στα πλοία και να γυρίσουν στην Καλαμάτα. Την ίδια μέρα, 25 του Ιουνίου, ο Ιμπραήμ εγκατέλειψε και την προσπάθεια να περάσει τα στενά της Βέργας.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 31.7.2011)